

Овдієнко Вадим

<https://orcid.org/0009-0004-3882-1610>

Аспірант кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: ovdienvad@ukr.net

ЕЛЕКТРОННЕ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

Мета роботи. Метою статті є теоретичне обґрунтування ролі електронного навчання як інструменту формування професійної компетентності майбутніх викладачів, а також визначення його дидактичних можливостей і педагогічних умов результативного використання у професійній підготовці майбутніх педагогів.

Методологія. Методологічну основу дослідження становлять компетентнісний, системний, діяльнісний та особистісно орієнтований підходи до професійної підготовки майбутніх викладачів. У процесі дослідження використано теоретичні методи: аналіз, синтез, узагальнення та систематизацію наукових джерел. Їх застосування дало змогу обґрунтувати можливості електронного навчання як інструменту формування професійної компетентності майбутніх викладачів.

Наукова новизна. Наукова новизна дослідження полягає в уточненні сутності електронного навчання; обґрунтуванні педагогічних умов ефективного використання електронного навчання як інструменту формування професійної компетентності майбутніх викладачів; подальшому розвитку підходів до інтеграції цифрових технологій у процес професійної підготовки майбутніх педагогів з урахуванням сучасних освітніх викликів.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що електронне навчання є важливим інструментом формування професійної компетентності майбутніх викладачів, оскільки забезпечує доступність освітніх ресурсів та індивідуалізацію навчання. Ефективність його використання залежить від належного методичного забезпечення, рівня цифрової готовності викладачів і здобувачів освіти, а також інтеграції електронних технологій у традиційний освітній процес. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням інноваційних моделей електронного навчання та оцінюванням їх впливу на якість професійної підготовки майбутніх викладачів.

Ключові слова: електронне навчання, професійна підготовка, майбутні викладачі ЗПТО, інформаційно-комунікаційні технології, професійна компетентність.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку освіти характеризується активною цифровізацією освітнього середовища, що зумовлює необхідність переосмислення підходів до професійної підготовки майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти. Стрімке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток дистанційних та змішаних форм навчання актуалізують використання електронного навчання як невід'ємного складника освітнього процесу. Особливої ваги це набуває в умовах глобальних викликів, зокрема пандемій, воєнних дій та інших кризових ситуацій, які потребують гнучких і мобільних освітніх рішень.

Водночас, попри значний потенціал електронного навчання, існує низка суперечностей між потребою у формуванні високого рівня професійної компетентності майбутніх викладачів і недостатньою розробленістю педагогічних умов ефективного використання електронних технологій у їх підготовці; між зростанням ролі цифрових інструментів в освіті та недостатнім рівнем готовності здобувачів освіти до їх педагогічно доцільного застосування; між вимогами сучасного ринку праці до цифрової компетентності викладача та традиційними підходами до організації освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Особливої актуальності набуває дослідження електронного навчання як інструменту формування професійної компетентності майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти, визначення його дидактичних можливостей, педагогічних умов ефективного впровадження та впливу на якість професійної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему формування професійної компетентності майбутніх педагогів у наукових працях досліджують такі вітчизняні науковці, як О. Васкевич, Г. Грибан, І. Котяш, М. Криштанович, П. Пилипчук, І. Синевич, О. Скорий, П. Ткаченко, Н. Цимбалюк, В. Шкіринець, які розкривають сутність, структуру та умови розвитку професійної компетентності в системі вищої освіти. Питання використання електронного навчання в освітньому процесі закладів вищої освіти висвітлено у працях Т. Белан, В. Величка, В. Глазової, Н. Кайдан, Б. Павлюка, Б. Розпутнього, В. Уманця. Крім того, теоретико-методологічні засади електронного навчання, його дидактичні

можливості та вплив на якість підготовки фахівців обґрунтовано у дослідженнях таких відомих учених, як В. Бикова, О. Спіріна, Н. Морзе, які зробили вагомий внесок у розвиток цифровізації освіти.

Аналіз наукових праць свідчить про те, що електронне навчання розглядається як важливий інструмент модернізації освітнього процесу та підвищення якості підготовки фахівців. Водночас недостатньо дослідженим залишається питання його цілеспрямованого використання саме як інструменту формування професійної компетентності майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти, що зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Мета статті. Метою статті є теоретичне обґрунтування ролі електронного навчання як інструменту формування професійної компетентності майбутніх викладачів, а також визначення його дидактичних можливостей і педагогічних умов результативного використання у професійній підготовці майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу. Професійна компетентність виступає однією з ключових системоутворювальних характеристик сучасного педагога, інтерес до осмислення якої суттєво зріс в умовах оновлення освітнього процесу. Її значущість зумовлена динамічними змінами соціального досвіду, активною модернізацією освітньої сфери та підвищенням суспільних вимог до педагогічної діяльності. Водночас спостерігаються ситуації, коли майбутні педагоги виявляються недостатньо готовими до практичної роботи: їм бракує сформованості професійної майстерності, а рівень їхньої компетентності залишається недостатнім [7, 200].

Професійна компетентність майбутнього педагога є комплексною характеристикою здатності кваліфіковано обговорювати і вирішувати питання сфери власної професійної діяльності, володіти професійними знаннями, вміннями та навичками, розв'язувати різні проблемні ситуації. Важливим є той факт, що кожен педагог має усвідомити, що його діяльність потребує безперервного вдосконалення, формування власного професійного досвіду [4, 69].

У сучасних умовах електронне навчання виступає одним із ключових чинників модернізації освітнього процесу та підвищення його якості. Воно забезпечує створення цілісного електронного освітнього середовища, яке об'єднує навчальні ресурси, засоби комунікації та інструменти контролю знань. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті сьогодні охоплюють усі етапи навчальної діяльності – від подання навчального матеріалу до оцінювання результатів і управління освітнім процесом, формуючи основу його системності та ефективності. Електронне навчання розвивається у тісному зв'язку з постійним удосконаленням інформаційно-комунікаційних технологій, які розширюють функціональні можливості освітніх платформ, сервісів і програмних засобів. Водночас трансформації відбуваються не лише на рівні технологічних рішень, а й у підходах до їх проєктування, методиках використання та концептуальних засадах упровадження в освітню практику. Це сприяє переходу від традиційної моделі навчання до більш гнучких, інтерактивних і персоналізованих форм здобуття освіти [3, 53].

Застосування електронного навчання суттєво розширює професійні можливості викладача, дозволяючи використовувати різноманітні цифрові інструменти для організації занять, моніторингу навчальних досягнень і підтримки зворотного зв'язку зі здобувачами освіти. Крім того, воно сприяє оптимізації управлінських процесів у закладі освіти, підвищуючи їх оперативність і ефективність. Для студентів електронне навчання створює умови для формування широкого спектра компетентностей, зокрема інформаційної, технологічної, цифрової грамотності, а також навичок самостійного навчання, критичного мислення та роботи з великими обсягами інформації. Завдяки цьому електронне освітнє середовище стає важливим інструментом професійного становлення майбутніх фахівців і їхньої адаптації до вимог сучасного цифрового суспільства [3, 53].

Під електронним навчанням (e-learning) доцільно розуміти організований процес опосередкованої взаємодії між студентом і викладачем із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, у межах якого здійснюється передавання знань, їх засвоєння, перевірка та оцінювання результатів навчання. Електронне навчання є складовою системи професійної освіти і може ефективно поєднуватися з різними формами організації освітнього процесу – дистанційною, змішаною, очною чи заочною, а також функціонувати як самостійна форма здобуття освіти. Застосування елементів електронного навчання у професійній підготовці майбутніх педагогів у закладах вищої освіти слід розглядати як один із напрямів оптимізації освітнього процесу, що безпосередньо пов'язаний із інформатизацією освітнього середовища університету та впровадженням сучасних цифрових технологій у навчальну діяльність [2, 99].

Розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців, як зазначає Р. Гуревич, забезпечується сукупністю взаємопов'язаних умов, які можна об'єднати в кілька основних груп, а саме: організаційно-управлінські умови передбачають належне планування освітнього процесу, зокрема формування навчальних планів і семестрових графіків, складання розкладу занять, розроблення критеріїв оцінювання рівня сформованості компетентностей, а також забезпечення освітнього процесу необхідною матеріально-технічною базою; навчально-методичні умови включають обґрунтований добір змісту навчальних дисциплін, їхню інтеграцію, узгодження міждисциплінарних зв'язків, а також визначення ключових ідей і концептів, які формують основу професійної підготовки; технологічні умови пов'язані з використанням сучасних методів навчання і передбачають

упровадження активних форм організації освітнього процесу, розроблення системи контрольної оцінювальних процедур, визначення комплексу професійних умінь, що складають структуру компетентності, а також застосування інноваційних освітніх технологій; психолого-педагогічні умови охоплюють діагностику рівня розвитку студентів, формування мотивації до навчання, чітке визначення критеріїв сформованості компетентності, організацію рефлексивного етапу занять для самооцінювання результатів діяльності, а також залучення здобувачів освіти до активної участі в управлінні власним навчальним процесом [4, 69].

Визначені Р. Гуревичем групи умов розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців створюють цілісну основу для ефективної організації освітнього процесу. Водночас сучасні тенденції розвитку освіти зумовлюють необхідність їх переосмислення та реалізації з урахуванням можливостей електронного навчання.

Саме електронне навчання виступає інструментом, який дозволяє якісно трансформувати кожну із зазначених груп умов. Зокрема, організаційно-управлінські умови реалізуються через використання систем управління навчанням, що забезпечують гнучке планування та контроль освітнього процесу; навчально-методичні – через інтеграцію цифрових освітніх ресурсів і створення електронних курсів; технологічні – завдяки впровадженню інтерактивних форм навчання, онлайн-оцінювання та інноваційних педагогічних технологій; психолого-педагогічні – через розширення можливостей індивідуалізації навчання, розвитку мотивації та організації рефлексії в цифровому середовищі.

Таким чином, електронне навчання не лише доповнює традиційні підходи до професійної підготовки, а й забезпечує новий рівень реалізації педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх викладачів, відповідаючи викликам сучасного цифрового суспільства.

Електронне навчання розширює можливості освітнього процесу завдяки доступу до різноманітних цифрових ресурсів, інтерактивних платформ та засобів комунікації, що сприяють активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти. Воно дозволяє індивідуалізувати навчання, забезпечити гнучкість у виборі темпу та змісту освітньої діяльності, а також формувати навички самостійної роботи та самоосвіти. Використання електронного навчання у професійній підготовці майбутніх викладачів сприяє розвитку не лише предметних знань, а й цифрової, методичної та комунікативної компетентностей. Завдяки впровадженню онлайн-курсів, віртуальних тренажерів, систем дистанційного навчання та інтерактивних освітніх середовищ створюються умови для моделювання реальних професійних ситуацій, що наближує навчання до практичної діяльності. Це, у свою чергу, дозволяє подолати розрив між теоретичною підготовкою та вимогами сучасної педагогічної практики [1, 108].

Ефективність використання електронного навчання як інструменту формування професійної компетентності значною мірою залежить від дотримання відповідних педагогічних умов. На нашу думку, доцільним є звернення до підходу Н. Яремчук та В. Марусової, які обґрунтовано виокремлюють педагогічні умови організації дистанційного навчання в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Така позиція є виправданою, оскільки дистанційне навчання варто розглядати як одну з ключових форм реалізації електронного навчання, що базується на використанні сучасних цифрових технологій і забезпечує інтерактивну взаємодію між учасниками освітнього процесу. Зокрема, до таких умов належать [6, 207]:

1) організація дистанційного навчання в університеті відбувається на засадах студенто-центрованого та компетентнісного підходів;

2) в умовах дистанційного навчання здійснюється особистісний та професійний розвиток студента;

3) організаційно-змістовий та предметнофункціональний компоненти освітнього середовища ЗВО співмірні із особливостями цифровізації дистанційного навчання;

4) готовність студентів до дистанційного навчання в освітньому середовищі університету.

Урахування даних умов сприяє підвищенню якості професійної підготовки майбутніх викладачів, забезпечує цілісність освітнього процесу та орієнтацію на формування професійної компетентності в умовах цифровізації освіти. Педагогічні умови організації дистанційного навчання водночас виступають умовами ефективного впровадження електронного навчання в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Важливе місце в організації електронного навчання посідає модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище Moodle, яке протягом останніх років активно використовується у закладах вищої освіти для забезпечення освітнього процесу. Ця платформа є ефективним інструментом як для організації навчальної діяльності викладача, так і для самостійної роботи здобувачів освіти. Використання Moodle у професійній підготовці майбутніх викладачів сприяє формуванню їхньої професійної компетентності, оскільки забезпечує доступ до структурованого навчального контенту, що включає теоретичні матеріали, практичні завдання, тести та інші види навчальної діяльності. Студенти мають можливість опрацювати матеріал у зручний для себе час, виконувати завдання, завантажувати результати своєї роботи та отримувати зворотний зв'язок, що сприяє розвитку самостійності, відповідальності та навичок самоорганізації. Для викладачів

платформа Moodle відкриває широкі можливості щодо проєктування та наповнення електронних курсів відповідно до цілей і завдань професійної підготовки. Вони можуть самостійно визначати структуру курсу, рівень складності матеріалу, добирати різноманітні форми контролю знань, а також використовувати інтерактивні інструменти для організації навчальної взаємодії. До переваг Moodle у контексті формування професійної компетентності майбутніх викладачів належать її доступність і відкритість, можливість безкоштовного використання та модифікації, а також широкий функціонал. Платформа дозволяє створювати й адмініструвати навчальні курси, організовувати багаторівневе тестування, забезпечувати комунікацію між учасниками освітнього процесу та розміщувати навчальні матеріали у різних форматах (текстових, аудіо, відео) [2, 100; 5, 69].

Таким чином, використання Moodle у підготовці майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти не лише оптимізує освітній процес, а й сприяє формуванню професійної компетентності майбутніх педагогів, що є необхідним для ефективної педагогічної діяльності в умовах сучасного освітнього середовища закладу професійно-технічної освіти.

Висновки. Електронне навчання виступає вагомим чинником формування професійної компетентності майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти. Його впровадження забезпечує не лише підвищення ефективності освітнього процесу, а й створює умови для розвитку ключових професійних якостей педагога. Завдяки використанню цифрових технологій, систем управління навчанням, інтерактивних курсів та онлайн-інструментів контролю знань, формується здатність майбутніх викладачів до самостійного навчання, критичного осмислення інформації, ефективної організації освітнього процесу та використання сучасних цифрових ресурсів у професійній діяльності.

Електронне навчання сприяє розвитку цифрової, методичної, комунікативної та організаційної компетентностей, що є невід'ємними складовими професійної компетентності педагога. Крім того, воно забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу, підвищує мотивацію до навчання та сприяє формуванню готовності до безперервного професійного розвитку.

Таким чином, електронне навчання не лише модернізує систему професійної підготовки майбутніх викладачів закладу професійно-технічної освіти, а й виступає ефективним інструментом формування їхньої професійної компетентності, забезпечуючи відповідність сучасним вимогам цифрового освітнього середовища.

References

1. Белан Т., Овдієнко В. Методи і засоби електронного навчання у професійній підготовці майбутніх викладачів ЗПТО. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2025. №33 (189). С. 105-109.
Belan, T., Ovdienko, V. (2025). Metody i zasoby elektronnoho navchannia u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh vykladachiv ZPTO [Methods and means of e-learning in the professional training of future teachers of vocational education and training]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka. – Bulletin T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»*. 33 (189). 105-109. [in Ukrainian].
2. Белан Т., Ющенко В., Овдієнко В. Переваги і недоліки електронного навчання в закладі вищої освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2023. №22 (178). С. 97-101.
Belan, T., Yushchenko, V., Ovdienko, V. (2018). Perevahy i nedoliky elektronnoho navchannia v zakladi vyshchoi osvity [Advantages and disadvantages of e-learning in a higher education institution]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka – Bulletin T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»*. 22 (178). 97-101. [in Ukrainian].
3. Величко В., Глазова В., Кайдан Н., Федоренко О. Стан та перспективи електронного навчання в університетській освіті. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Методичні матеріали до проєкту «Цифровий освітній простір: українсько-польський досвід»*. Слов'янськ, 2021. С. 47-61.
Velychko, V., Hlazova, V., Kaidan, N., Fedorenko, O. (2021). Stan ta perspektyvy elektronnoho navchannia v universytetskii osviti [The state and prospects of e-learning in university education]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty. Metodychni materialy do proiektu «Tsyfrovyi osvitniy prostir: ukraïnsko-polskyi dosvid» – Teacher Professionalism: Theoretical and Methodological Aspects. Methodological materials for the project «Digital Educational Space: Ukrainian-Polish Experience»*. Sloviansk, Ukraine. 47-61. [in Ukrainian].
4. Гуревич Р. Професійна компетентність майбутнього педагога: як її формувати? *Витоки педагогічної майстерності. зб. наук. пр.* Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2012. Випуск 10. С. 66-70.
Hurevych, R. (2012). Profesiina kompetentnist maibutnoho pedahoha: yak yii formuvaty? [Professional competence of a future teacher: how to form it?]. *Vytyky pedahohichnoi maïsternosti. zb. nauk. pr. – Origins of pedagogical skill. Collection of scientific works*. Poltava, Ukraine: PNPV imeni V. H. Korolenka. Issue 10. 66-70. [in Ukrainian].

5. Докучаєва В. В., Тесленко Т. В. Вплив дистанційного навчання на формування професійної компетентності майбутніх педагогів до роботи в початковій школі. *Теорія та методика навчання (з галузей знань)*. Випуск 58. Том 1. 2023. С. 65–69.
Dokuchaieva, V. V., Teslenko, T. V. (2023). Vplyv dystantsiinoho navchannia na formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnix pedahohiv do roboty v pochatkovii shkoli [The impact of distance learning on the formation of professional competence of future teachers for work in primary school]. *Teorii ta metodyka navchannia (z haluzei znan)* – *Theory and methods of teaching (from branches of knowledge)*. Issue 58. Volume 1. 65–69. [in Ukrainian].
6. Яремчук Н. Я., Марусова В. О. Педагогічні умови організації дистанційного навчання в університеті. *Молодий вчений*. № 11(99). 2021. С. 205–510.
Yaremchuk, N. Ia., Marusova, V. O. (2021). Pedahohichni umovy orhanizatsii dystantsiinoho navchannia v universyteti [Pedagogical conditions for organizing distance learning at the university]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*. 11 (99). 205–510. [in Ukrainian].
7. Шкіринець В., Котяш І., Васкевич О. Сучасні інструменти мотивації майбутніх педагогів до формування професійної компетентності. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич: ДДПУ, 2021. Випуск 46. том 2. С. 198–206.
Shkirynets, V., Kotiash, I., Vaskevych, O. (2021). Suchasni instrumenty motyvatsii maibutnix pedahohiv do formuvannia profesiinoi kompetentnosti [Modern tools for motivating future teachers to form professional competence]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues in the humanities*. Drohobych, Ukraine: DDPU. Issue 46. Volume 2. 198–206. [in Ukrainian].

Ovdiienko Vadym

<https://orcid.org/0009-0004-3882-1610>

Graduate student of the Department of Pedagogy,
Psychology and Methodology of Technological Education,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine), E-mail: ovdienvad@ukr.net

E-LEARNING AS A TOOL FOR FORMING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS

The goal of the work. The purpose of this study is to analyze the methods and means of e-learning in the process of professional training of future teachers of vocational and technical education institutions.

Methodology. The methodological basis of the research is competency-based, systemic, activity-based and personality-oriented approaches to the professional training of future teachers. Theoretical methods were used in the research process: analysis, synthesis, generalization and systematization of scientific sources. Their application made it possible to substantiate the possibilities of e-learning as a tool for forming the professional competence of future teachers.

Scientific novelty. The scientific novelty of the study lies in clarifying the essence of e-learning; substantiating the pedagogical conditions for the effective use of e-learning as a tool for forming the professional competence of future teachers; further developing approaches to integrating digital technologies into the process of professional training of future teachers, taking into account modern educational challenges.

Conclusions. The study found that e-learning is an important tool for the formation of professional competence of future teachers, as it provides accessibility of educational resources, individualization of learning, development of digital and pedagogical competencies. The effectiveness of its use depends on proper methodological support, the level of digital readiness of teachers and students, as well as the integration of electronic technologies into the traditional educational process. Prospects for further research are related to the development of innovative models of e-learning and the assessment of their impact on the quality of professional training of future teachers.

Key words: e-learning, professional training, future teachers, information and communication technologies, professional competence.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2026

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **Олексій Торубара**